

Anabáze jednoho učitele z éry reálného socialismu

Vladimír Spousta

Nezávislý expert

V roce 25. výročí listopadových událostí roku 1989, které otevřely české společnosti prostor pro hledání vlastní svobodné cesty, se i v pedagogické sféře objevují retrospektivní práce, které se snaží – již s časovým odstupem tak potřebným pro zřetelné vidění všech souvislostí tehdejšího dění – o historickou rekapitulaci a zhodnocení uplynulých let. Jednou z nich je i příspěvek Stanislavy Kučerové Šťastná šedesátá (2014, s. 282–288), v němž autorka – poučena historicky – s filozofickým nadhledem sleduje „40 let poválečného budování beztrždní společnosti v Československu“. Její pronikavý vhled do té doby je zacílen na klíčové jevy, které určovaly běh událostí, a je v něm patrna snaha zachovat objektivní přístup, i když některé události osvětluje vlastními postřehy a prožitky. Pro následující příspěvek je příznačné, že v něm jeho autor podává obraz téže doby líčením peripetií vlastního života a svých osobních a profesních „klíčových událostí“.

Prolog

Protože paměť – jedince i národa – slábne a mnohé, co by mělo zůstat zachováno, z ní časem nenávratně mizí, rozhodl jsem se podat osobní svědectví o tom, jak komunistický režim pohlížel v době totality na učitele, který nebyl ochoten přijmout jeho ideologii. Mladí lidé o praktikách režimu již téměř nic nevědí, je proto důležité je připomínat; především proto, aby se taková doba nemohla již nikdy vrátit.

Mám-li vyprávět o svém postavení učitele v časech tzv. reálného socialismu, je třeba s ohledem na mladou generaci, která tuto dobu neprožila, alespoň ve stručnosti pojmenovat její nejpříznačnější rysy. Období komunistické totality v letech 1948–1989 lze charakterizovat jako dobu všeobjímající a všeovládající absurdity. Ve státě prezentujícím se jako lidová demokracie nevládl lidu ani lid (řec. *dēmos*), ani dělnická třída, jak režim hlásal, ale hrstka stranických aparátníků (samozvanců), kteří sami sebe postavili do čela státu. Tito nejvyšší funkcionáři v tzv. Ústředním výboru Komunistické strany Československa (ÚVKŠČ) rozhodovali o všem bez ohledu na potřeby a vůli lidu (de facto svých poddaných), na niž se přčasto odvolávali. Všichni

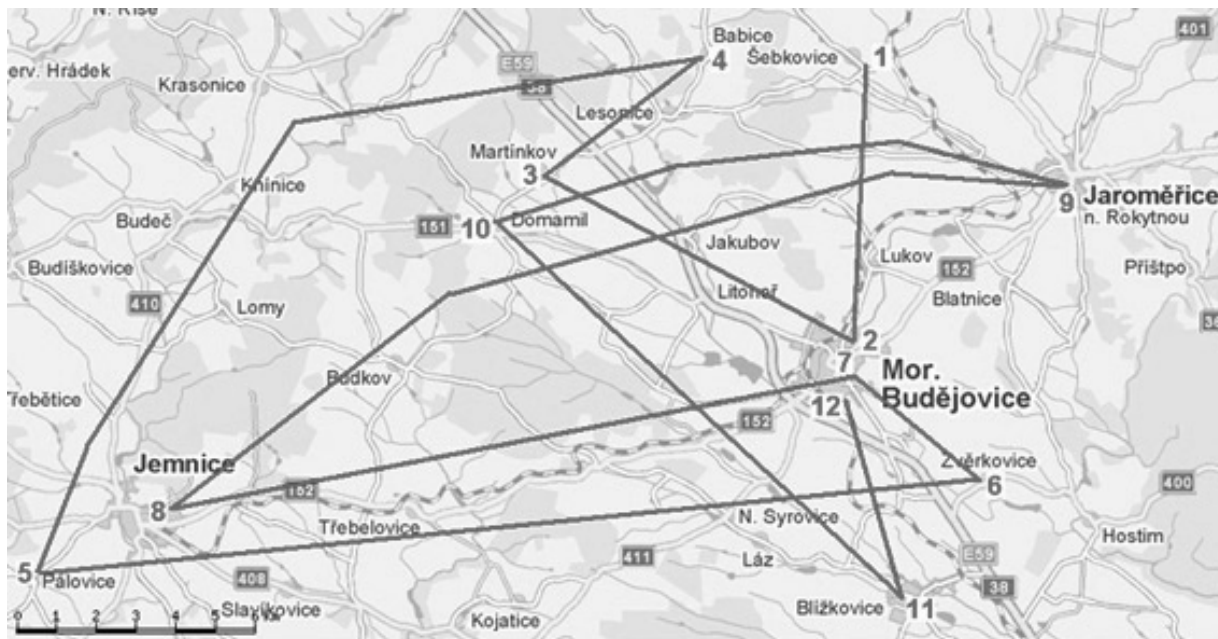
občané byli sledováni tzv. Státní bezpečností (i sami členové tohoto výboru) a byly o nich vedeny záznamy; domoci se práva nebylo fakticky možné. V důsledku toho panovala mezi lidmi všeobecná nedůvěra a nikdo nemohl věřit nikomu – někdy si dokonce nemohli důvěřovat ani členové rodiny, protože udavačstvím si režim zajišťoval svoji pozici a svoje přežití. Neexistovala svoboda slova, vzdělání bylo umožněno jen těm, kdo dostatečně projevovali „kladný vztah k dělnické třídě, straně, vládě a Sovětskému svazu“ (sousedství získalo časem povahu zaklínadla).

Pro totalitní komunistický režim bylo při posuzování člověka podstatné, z jaké rodiny pochází a jaký je jeho sociální původ. Občané byli tehdy rozděleni – bez ohledu na to, jak pracují a jakých pracovních výsledků dosahují – do tří hodnotových kategorií. Nebyla náhoda, že v hierarchii tehdejší třídní společnosti prosazované režimem, v posloupné řadě *dělníci, rolníci a inteligence* byla inteligence stavěna na poslední místo. Jestliže s příslušníky prvních dvou kategorií neměl režim zásadní ideologické problémy a nepochyboval o jejich loajalitě, protože mezi dělníky a rolníky bylo podstatně méně těch, kteří strádali, když se nemohli svobodně vyjadřovat, příslušníci inteligence byli režimem a priori vnímáni – a to již pro sám fakt příslušnosti k této společenské třídě – jako nedůvěryhodní, potencionálně nespolehliví a vládnoucí garnituře nebezpeční.

Rodinné danosti

Pocházím z učitelské rodiny žijící v Moravských Budějovicích. Můj otec se stal po 2. světové válce členem tehdejší Československé strany lidové, která sdružovala převážně křesťansky smýšlející občany. Protože se jako „lidovec“ v době před prvními poválečnými volbami veřejně politicky angažoval a razantně vystupoval proti předvolebním agitacím a programovým prohlášením Komunistické strany, nemohly se důsledky jeho kritických ataků adresovaných moravskobudějovickým představitelům této strany neprojevit při jejich „vítězném tažení“ po Vítězném únoru v roce 1948.

Po roce 1948 byl otec jako antikomunisticky smýšlející učitel často dle libovůle (přesněji zlovůle) mocných tehdejšího režimu překládán ze školy na školu, vždy však – jak bývalo tehdy zvykem – s dislokačním dekretem sadisticky zdůrazňujícím, že se tak děje „na vlastní žádost“ postiženého. Někdy měnil svá působiště i po měsíci.

Obrázek 1. Mapa učitelského působení otce V. Spousty.

Přiložená mapka (viz obr. 1) zřetelně dokumentuje, že přísluhovači komunistického režimu mu umožnili poznat celou řadu škol v různých koutech tehdejšího moravskobudějovického okresu, aby si uvědomil, že přičít se vůli mocných se nikdy nevyplácí. Důsledky otcovy antikomunistické angažovanosti se v intencích osvědčených praktik této strany později projeví i ve vztahu k jeho potomkům. O pět let později mi bylo dopřáno poznat tytéž manipulativní nástroje komunistických pohunků¹ na vlastní kůži.

Studentské problémy

Úspěšně složená maturitní zkouška (v roce 1949) v letech všudypřítomného dohledu KSČS neznamenal, že se budu moci ucházet o přijetí ke studiu na vysoké škole, a to navzdory tomu, že na maturitním vysvědčení to bylo výslovně uvedeno. Bdělé oko stranických funkcionářů dohlížejících na to, aby ve společenství „budovatelů komunismu“ nezbytněla nedůvěryhodná a v očích komunistických ideologů vždy podezřelá „pracující inteligence“, posoudilo a zvážilo – případ od případu:

¹ Pohunek – ten, kdo pohání dobytek, čeledín.

1. třídní původ uchazeče;
2. jeho stranickou příslušnost;
3. politickou angažovanost;
4. projevované názory a postoje (nikoli ty skutečné, interní – ty je nezajímaly);
5. a mnohé jiné a další vlastnosti kádrovaného.

Teprve pak soudruzi vyslovili verdikt, tzn. dali najevo, zda se bude moci ucházet o přijetí, nebo zda si jeho oddanost věci socialismu, Sovětskému svazu, míru atd. ještě ověří a on ji bude muset nějakým způsobem prokázat. To znamenalo: buď tzv. politickou prací v ČSSM (Československém svazu mládeže) fakticky ovládaném a řízeném (jak jinak) komunistickým aparátem, nebo fyzickou prací na nějaké stavbě socialismu, nebo také oddaností straně a vládě prokázanou rolí konfidenta. Protože ke mně a k mé rodině velká strana důvěru neměla, bylo zřejmé, že si ji musím (chci-li dál studovat) získat. Pro mne byla z oné poutavé nabídky možností přijatelná jediná: práce na Stavbě trati mládeže, která měla své pracovní lágry na Českomoravské vysočině mezi Velkým Meziříčím a Žďárem nad Sázavou.

A tak jsem spolu s dalšími maturanty dychtícími studovat „na vysoké“ prožil šest týdnů v přízemním montovaném baráku poblíž vesnice Kozlov nedaleko Křižanova. Tam o nás (a náš volný čas) pečovali „zasloužilí“ soudruzi svazáci, takže jsme se čas od času vydávali ve večerních hodinách – zmožení celodenní fyzickou prací – na pochod do několika kilometrů vzdáleného Křižanova, abychom mohli zhlédnout filmy navýsost politicky hodnotné, ale umělecky bezcenné, typu *Lenin v říjnu* nebo *Rudá záře nad Kladnem*. Při těchto nočních pochodech jsme byli navíc šikanováni ještě tím, že jsme museli zpívat tzv. budovatelské písně jako např. *My jsme děti republiky* nebo *Píseň mladých brigádníků*.

I když jsem se ucházel o studium oborů bohemistika a hudební výchova ve specializaci učitelství pro 9.–11. postupný ročník jedenáctiletých středních škol, z rozhodnutí soudruhů na gymnáziu mi bylo dovoleno studovat uvedené obory „jen“ ve specializaci pro základní školu. Protože jsem chtěl vyučovat na středních školách, vykonal jsem počátkem roku 1951 rozdílové zkoušky a již ve studijním roce 1950/51 jsem studoval požadovanou specializaci na filozofické a pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Protože jsem tímto způsobem obešel rozhodnutí stranických orgánů, moravskobudějovičtí

soudruzi mně po absolutoriu – už při žádosti o umístění – dali najevo, že mně tento krok odpustit nemíní.

Potíže začínajícího učitele

Když jsem se jako čerstvý absolvent ucházel na odboru školství Okresního národního výboru v Moravských Budějovicích – ve svém bydlišti – o učitelské místo na tehdejší Jedenáctileté střední škole, volné místo pro mne nebylo. Tehdy sloužící (a pokyny mocných poslušně vykonávající) školní inspektor s odmítavým despektem prohlásil: „Češtinářů máme, že bychom s nimi mohli dláždit ulice“. Byl jsem s tzv. umístěnkou ustanoven na venkovskou základní školu v Domamili. Tam jsem mohl denně dojíždět, ale jen s výslovným souhlasem odboru školství; o souhlas jsem byl povinen před zahájením nového školního roku vždy poníženež písemně požádat! A tak jsem vždy čekal na milostivý souhlas soudruhů, protože jen jejich výslovný souhlas mě zbavil nutnosti hledat v obci podnájem a vracet se k rodině jen na víkend!

V době počátků mé šedesátileté kantorské dráhy jsem se jen těžce vyrovnával s nesvobodou slova, s nemožností vyslovit své mínění bez rizika následné perzekuce číhajících ideologicky pomatených přísluhovačů komunistického režimu. Už dávno totiž neplatilo, co napsal před cca devatenácti staletími římský politik a historik Publius Cornelius Tacitus (*55) ve svých *Dějínách (Historiae)*: „Rara temporum felicitas, ubi quae velis senare et quae sentias dimere licet.“ (Vzácná je ta šťastná doba, kdy je dovoleno myslet si, co chceš, a říkat, co si myslíš.).

A protože učitelé mohli svým myšlením a svými názory významně ovlivnit myšlení a názorovou orientaci dorůstající generace, ocitli se pod drobnohledem strážců ideologické čistoty; uspokojit je mohli jen učitelé vyznávající tzv. marxisticko-leninský světový názor, učitelé bezmezně oddaní „straně, vládě a Sovětskému svazu“.

V průběhu své pedagogické činnosti jsem vyučoval na všech stupních československé (a pak i české) školské soustavy a měl tak možnost poznat specifika výchovné práce na různých stupních i typech výchovných zařízení, což se později ukázalo jako cenná devíza při přípravě studentů pedagogické fakulty. Vyučoval jsem 8 let na základních školách, 9 roků na středních školách a 29 roků na vysoké škole jako odborný asistent a od roku 1990 jako docent na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity (komunistickými ideology přejmenované na Univerzitu Jana Evangelisty Purkyně v Brně). V letech 1979 a 1980 jsem byl několik měsíců bez zaměstnání.

Praktikované nástroje ponižování měly různou podobu. Když jsem z vůle mocných měnil (někdy i po několika měsících) své pracoviště, v dislokačním dekretu bylo vždy bezostyšně uvedeno „překládá se na vlastní žádost“, ačkoli jsem o přeložení nežádal. Tato lživá formulace měla mně s cynickým výsměchem vždy znovu a znovu připomenout osobní bezbrannost a nicotnost učitelské profese. Jen pro začínající učitele poznamenávám, že změna učitelova působiště nepřináší jen změnu školy jako instituce, její uspořádání a novou organizační strukturu, ale i nový, neznámý učitelský sbor a – co je pro učitele profesně nejnáročnější – i noví žáci. Jeho plný dosah však může pochopit pouze zkušený učitel, který ví, že dobře poznat desítky nových žáků není možné ani za celý školní rok. Časté tyto změny mě vyčerpávaly po všech stránkách – fyzicky, ale především psychicky – navíc jsem denním dojížděním zmarnil obrovské množství času, a to v době svého nejproduktivnějšího věku. A tak se nyní sám sebe ptám: „Proč jsem byl tolikrát a tak často překládán?“

Protože soudruzi na školském odboru Okresního národního výboru (tedy pracující inteligenti) se snažili vyhovět svým nadřízeným, pocházejícím většinou z dělnické třídy, byl v 50. letech vyvíjen tlak na učitele, aby část své *zákonem přiznané* osmitýdenní dovolené věnovali tzv. obecně prospěšné práci a ideově politické činnosti. V praxi to znamenalo, že jsem v místě svého prvního působiště (v Domamili) o prázdninách čistil cihly ze zbouraného objektu nebo míchal maltu, a podílel se tak na budování místního kulturního domu. Činil jsem tak „dobrovolně“ a bez nároku na mzdu (vždyť jsem i v těch prázdninových měsících pobíral plat!), což jsem předtím – také „dobrovolně“ – písemně stvrdil ve svém socialistickém závazku. Na stavbě domu jsem pracoval bez pocitu zmarněného času a kupodivu i rád, protože měla smysl a fyzické práci jsem se nikdy nevyhýbal.

Když však nastal čas žní a sklizeň obilí, došlo i na plnění mého ideově politického závazku. Jeho splnění mně mělo dát pocítit sílu a moc státu „dělníků, rolníků a pracující inteligence“ (oblíbený slogan tehdejších ideologů). Jako politicky nespolehlivý jsem měl prokázat svoji spolehlivost činností, která byla stejně nesmyslná a absurdní jako celý tehdejší politický systém. Když jsem na stavbě domu kultury „vyfasoval“ kbelík s vápnem a štětku a našel na jediné asfaltové silnici vedoucí středem obce ideově příhodné místo, velkými písmeny jsem štětkou a vápnem „vytvářel“ nápisy „Ani zrno nazmar!“ (vždy s velkým vykřičníkem dokládajícím můj vlastenecký zápal pro věc socialismu). Při vědomí absurdity takového počínání jsem tak činil s těžko představitelným sebezapřením, ale s vědomím, že zachraňuji socialistické zemědělství před hrozbami kapitalistického Západu.

Cílů však bylo dosaženo. Učitel se štětkou a kbelíkem na návsi aspoň zčásti uklidnil některé závistivé členy místního Jednotného zemědělského družstva, kteří nemohli přenést přes srdce, že jejich učitel má delší dovolenou než oni a že v době, kdy oni mají práce nad hlavu, on by se válel někde u vody. Ale i zlovolné duše strůjců šikany byly uspokojeny: učitel pocítil „tvrdou pěst dělnické třídy“ (opět slogan té doby), byl ponížen a nemohl si v tu dobu nakládat se svým časem svobodně a podle své vůle...

Paleta nástrojů tehdejších uzurpátorů sloužící ke znepríjemňování žití a k šikanování byla bohatá a hojně využívaná. Metody šikany měly různou podobu. Moje ochota podřídit se byla tehdy často prověřována a různě poměřována. Pamatuji si, že jednou k večeru přišel k nám do domu soudruh, který se živil tím, že evidoval předplatitele stranického tisku (pro mladší generaci poznamenávám, že se jednalo o tiskoviny sloužící výhradně propagandě Komunistické strany Československa), a vyzval mě, abych si předplatil *Rudé právo*. Když jsem odmítl a prohlásil, že čtu jiné noviny, ochotně mě poučil, že jako učitel bych měl odebírat právě *Rudé právo*.

Druhý pokus učinila manželka politicky vlivného moravskobudějovického funkcionáře, učitelka Vojtová, která vyučovala na 1. stupni školy v Moravských Budějovicích. Navštívila mě též ve večerních hodinách a bez uzardění (protože si ani na chvíli nepřipustila, že mě vlastně žádá, abych dělal práci, za kterou ona sama pobírá mzdu) mě žádala, abych vedl na jejich škole pěvecký soubor. Opět jsem odmítl s poukazem na to, že vyučuji na škole mimo bydliště a vracím se domů až pozdě odpoledne. Tehdy jsem si neuvědomil, že jsem tím rozhodl o svém dalším a důslednějším politickém pronásledování.

Sluhové režimu hledali své pomocníky především v řadách lidí, v jejichž povaze dominovala snaha ovládat jiné, což se jim osvědčilo a bylo praktikováno v celém politickém systému. Je příznačné pro tu dobu, že tito lidé se „rekrutovali“ převážně z řad nevzdělanců a nekvalifikovaných vrstev, kterým byla – pochopitelně za služebnost režimu – dána příležitost „vyšvihnout se“, získat postavení či funkci, pro kterou nebyli připraveni; tak se tehdy stávali řediteli průmyslových podniků a továren i nekvalifikovaní dělníci. Pro celý komunistický „absurdistan“ bylo příznačné, že na tyto řídicí pozice byli dosazováni lidé, kteří nejenže neměli ani potuchy o managementu, ale dokonce ani o problematice podniku, který měli řídit. A tak se holič stal ředitelem strojírenského závodu a bezzemek předsedou Jednotného zemědělského družstva. *V té době se zrodil i termín „podpultové zboží“* – zboží, kterého byl v určité době/regionu nedostatek; jednou to byl toaletní papír, jindy mucholapky.

Umě tohoto systému využívala profesorka Karla Sobotková, kterou strana vyzdvihla do funkce ředitelky Jedenáctileté střední školy v Moravských Budějovicích. Můj učební úvazek byl sestaven z hodin českého jazyka a literatury na třetím, ale i 2. stupni, což v praxi znamenalo, že se celkový počet vyučovaných hodin zvýšil, ale plat byl paradoxně nižší, protože pro vyučování na druhém stupni nebylo požadováno univerzitní vzdělání, ale postačující byla aprobace získaná absolvováním pedagogického institutu. Výukou českého jazyka v nejvyšších ročnících pověřila Josefa Nováka, odborného učitele bez požadované kvalifikace. Podobným způsobem si zavázala celou řadu učitelů s aprobací pro 2. stupeň školy základní školy (např. Ladislav Novák, Václav Buk) nebo i 1. stupeň (např. Rataj), kteří se tímto jejím rozhodnutím rázem stali „středoškolskými profesory“. Tento právně nenapadnutelný postup byl často uplatňován právě při šikanování učitelů s univerzitním vzděláním.

Mé pronásledování po okupaci v srpnu 1968

Politická perzekuce a šikanování se znovu rozmohly, dostaly jen novou, rafinovanější podobu. Protože jsem netajil své názory na tzv. „bratrskou pomoc Sovětů a spřátelených zemí“, ocitl jsem se v hledáčku ostražitých soudruhů ve stranickém výboru na pedagogické fakultě, ale i na brněnském městském sekretariátu komunistické strany. Existenční nejistota pramenící z pracovních smluv uzavíraných vždy jen na dobu určitou (někdy jen na dobu dvou měsíců) byla umocňována blokováním pracovního postupu a další vědecké gradace, která však současně byla formulována jako podmínka setrvání na fakultě. Přiložená kopie výpisu osobního oddělení fakulty z července 1977 zřetelně dokládá uplatňované praktiky fakultních stranických funkcionářů (viz obr. 2).

K 31. lednu 1978, kdy mi končila pracovní smlouva uzavřená na dobu určitou, jsem byl nucen fakultu opustit. Tehdy jsem zažil absurdní situaci, kdy mě den před tímto datem tajemník fakulty Robert Vlk žádal (spíše prosil), abych se po tomto dnu již na fakultě nezdržoval a nekomplikoval, neztěžoval mu jeho „práci“, protože by musel zabránit mému vstupu do objektu, a to i násilím, což by – podle jeho slov – nerad činil. Pochopitelně tak konal jen z důvodů sebezáchovných, protože by se musel za můj nezdařený odchod zodpovídat všemocnému děkanovi fakulty Jaroslavu Sýkorovi. Tehdy jsem se podřídil a respektoval jeho žádost, protože jsem se domníval, že moje setrvání na fakultě proti vůli všemocných by vedlo jen k dalšímu a razantnějšímu znepříjemňování mého života. Několik podobně postižených mých kolegů však i po skončení své pracovní smlouvy na dobu určitou na pracovišti setrvala, čímž se jejich smlouva stala smlouvou trvalou. V červenci 1990

mně děkanka Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity prof. Stanislava Kučerová úředně potvrzuje, že jsem byl z politických důvodů diskriminován (viz obr. 3). O rok později osvědčuje protiprávní rozvázání mého pracovního poměru i rektor Masarykovy univerzity prof. Milan Jelínek, zesnulý v lednu loňského roku (viz obr. 4).

662 80 BRNO • POŘÍČÍ 7 • TELEFONY 32 07 11 • 32 07 42 • 32 07 43 • 32 07 44 • 32 07 15

V Brně dne 26.7.1977

Čís. jednací:

Věc:

K č. j.

Průběh prodlužování pracovních smluv časově omezených
PhDr. Vladimíra Spousty :

- 1/ Nástup na PdF UJEP 1.9.1969 - smlouva do 31.8.1972
- 2/ Návrh děkana ze dne 12.9.72 na smlouvu časově neomezenou.
14.9.1972 odpověď a návrh rektora - smlouva uzavřena na
dobu od 1.9.1972 do 31.8.1975
- 3/ Návrh 1.7.1975 - smlouva od 1.9.1975 do 31.8.1976
- 4/ Návrh 27.8.1976 - smlouva od 1.9.1976 do 30.6.1977
- 5/ Návrh 15.6.1977 - smlouva od 1.7.1977 do 31.8.1977

Jelínek M.
osobní odd.

Vyřizuje: Sochorová

Příloh. :

Tisk 52 1622-76

Obrázek 2. Kopie výpisu z osobního oddělení Pdf UJEP.

Je až k nevíře, že trnem v oku hlídačů ideové neposkvěrnělosti strany bylo i moje členství v Československé pedagogické společnosti (viz omluvný dopis předsedy jejího hlavního výboru prof. Jarolíma Skalky z ledna 1990, viz obr. 5).

Dlouhodobě praktikovaný bossing jako mobbing iniciovaný nadřízenými orgány vůči mé osobě a prováděný komunistickými funkcionáři měl své důsledky; provázela ho řada negativních projevů různé povahy a rozdílné intenzity. Finanční újma způsobená dislokací na méně honorované učitelské místo a funkci byla tou nejméně citlivou. Mnohem hlouběji jsem prožíval důsledky bossingu v oblasti psychické, které byly provázeny intenzivním pocitem nespravedlnosti a nedůstojnosti při přezíravě vedeném dislokačním řízení. Ty se po delší době projevovaly depresí a pochybnostmi o správnosti mé volby být učitelem.

Projevy psychosomatického charakteru se záhy objevily v podobě opakovaných bolestí hlavy a onemocnění zažívacího traktu provázeného žaludeční nevolností, zvracením a nechutenstvím, které byly lékaři diagnostikovány jako psychosomatický syndrom. Všechny tyto jevy se pochopitelně promítaly i do sféry psychosociální v podobě uzavřenosti a nedůvěry ke spolupracovníkům a k okolnímu světu vůbec. Psychické zatížení posléze vyústilo i v ekonomickou újmu vyvolanou zvýšenými náklady na dopravu z místa bydliště do místa působiště, časovými ztrátami v důsledku dojíždění, snížením pracovní výkonnosti a zvláště v podobě zvýšené, časté nemocnosti.

Co zapříčinilo čtyřicetileté fungování komunistické totality?

Hledáme-li odpověď na otázku, co bylo příčinou toho, že se aparátníkům strany dařilo držet po několik desetiletí větší část národa v defenzivě a faktické porobě, neodbytně vystupuje z našich úvah hypotéza měnící se s historickým odstupem v jistotu, že mezi základními příčinami byly nadměrná konformita, globální pasivita a silná tendence k průměrnosti, kterými byla „postižena“ větší část populace. Pasivní postoj k veškerému dění ve společnosti zákonitě vyústil v normalizaci průměrnosti. Vědění a vzdělávání se jako filozofické a pedagogické kategorie dostávaly v hierarchii hodnot na druhořadá místa. Mocenský aparát potlačoval touhu jedince být jedinečný nedostatečnou osobní zainteresovaností na společenském dění; podněcován byl zájem jen o tzv. ideově politickou práci (přesněji agitaci v intencích ÚVKSC). Zkorumpovaný systém výběru vedoucích pracovníků, absence příležitostí k samostatnému rozhodování a ztráta prostoru pro svobodnou tvůrčí iniciativu vyústily ve ztrátu osobitosti a autonomního sebeuplatnění. Trvalé neuspokojení základních životních, kulturních a emocionálních potřeb vedly k permanentní frustraci.

**Děkanka
pedagogické fakulty
Masarykovy univerzity v Brně**

V Brně dne 18.července 1990

Vážený pane,

vedení pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně vyslovuje hluboké politování nad tím, že jste byl v sedmdesátých letech z politických důvodů diskriminován a byl s Vámi proto ukončen pracovní poměr. Je nám líto toho, co jste musel prožít po nuceném odchodu z naší fakulty.

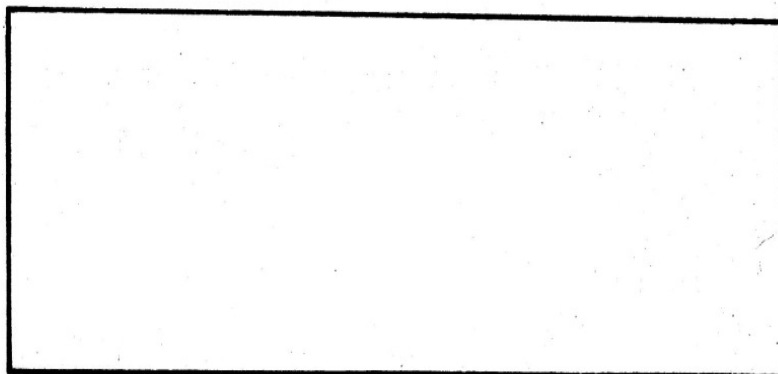
Náleží Vám plná morální rehabilitace, kterou Vám tímto potvrzujeme.
Bohužel, finanční vyrovnání není v naší pravomoci.

Přejeme Vám hodně spokojenosti a zdraví.

St. Kučerová
prof.PhDr. Stanislava Kučerová, CSc.

Vážený pan
PhDr. Vladimír Spousta
Štouračova 12
635 00 Brno

Obrázek 3. Dopis od děkanky Pdf MU.

REKTORÁT MASARYKOVY UNIVERZITY V BRNĚ**601 77 Brno, Burešova 20**

VÁŠ DOPIS ZNAČKY/ZE DNE NAŠE ZNAČKA VYŘIZUJE/LINKA BRNO 3. 7. 1991
VĚC: sine/91 Medková/216

Osvědčení podle ust. § 22 zákona č. 87/1991 Sb.

Podle ust. § 22 zákona č. 87/1991 Sb. o mimosoudních rehabilitacích potvrzujeme, že dnem 31. 1. 1978 byl neplatně rozváznán pracovní poměr s panem doc. PhDr. Vladimírem Spoustou, nar. 29. 3. 1930, a to způsobem uvedeným v § 21, odst. 1, písm. e) citovaného zákona. Pracovní poměr ukončil pod tlakem politické perzekuce.

prof. PhDr. Milan Jelínek, Ph.D.
rektor

Obrázek 4. Osvědčení o neplatném rozváznání pracovního poměru.

ČESKOSLOVENSKÁ PEDAGOGICKÁ SPOLEČNOST

PŘI ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMII VĚD

110 00 Praha 1, Purkyňova 2

V Praze, dne 31. ledna 1990

Vážený pane doktore,

jak jsme zjistili z archivních materiálů, bylo Vám dne 4. 5. 1972 pozastaveno členství v Československé pedagogické společnosti při ČSAV. Hlavní výbor Čs. PdS se Vám hluboce a upřímně omlouvá za velkou křivdu, která se Vám tím stala. Na svém zasedání 24. 1. 1990 zrušil nesprávné a nespravedlivé rozhodnutí o zastavení členství a obnovil Vaše členství v Československé pedagogické společnosti při ČSAV k uvedenému datu, tj. od 4. 5. 1972.

Prosíme Vás zároveň o aktivní zapojení do činnosti poboček, sekcí, odborných skupin i hlavního výboru Československé pedagogické společnosti při ČSAV.

Za hlavní výbor Čs. PdS při ČSAV
J. Skalka
Prof. dr. Jarolím Skalka, DrSc.
předseda

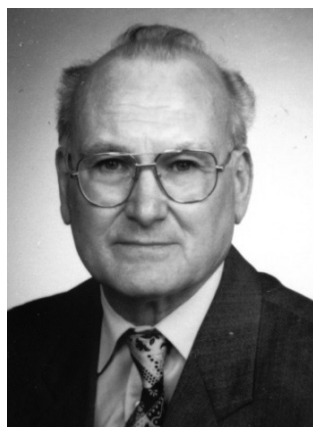
Vážený pan

Dr. Vladimír Spousta

Urbánkova 870

676 00 Moravské Budějovice

Obrázek 5. Dopis od předsedy hlavního výboru Československé pedagogické společnosti.

Obrázek 6. V. Spousta v roce 1998.

Když se dnes ohlížím zpět, kladu si otázky: co vedlo komunistické funkcionáře a jejich pacholky,² kteří ochotně pomáhali šikanovat a sociálně devastovat odpůrce režimu, k tomu, že nepoddajné a nepohodlné lidi systematicky pronásledovali, všemožně jim znepříjemňovali život a trápili je? Jak si vybírali své oběti? Šlo jen o selekci podle klasického komunistického sloganu „kdo není s námi, je proti nám“? Nebo v tom sehrála svoji roli i stará osvědčená taktika všech uzurpátorů a diktátorů, kteří věděli, že se musí zbavit všech, kdo by byli schopni postavit se do čela nespokojených a vést je v odporu proti nim? Proč byli v seznamech zločinecké organizace cynicky nazvané Státní bezpečnost registrováni především lidé z řad inteligence, lidé vzdělaní a s vlastním názorem? Proč v těch čtyřiceti letech poutal jejich pozornost každý, kdo vybočil z řady a čněl nad průměr? Mám za to, že všechny tyto, ale i jiné příčiny se v konečném důsledku slily v jeden úděsný proud: ve zlobu a nenávist vůči všemu jinému, v očích vykonavatelů „ideologické čistoty“ režimu nepřátelskému. O podstatě systému, do něhož vkládaly své naděje celé generace toužící po spravedlivém sociálním uspořádání, které se ale v mnoha zemích zvrátilo v dehumanizující nástroj s obludnou, nelidskou tváří, vypovídá mnohé pouhý výčet slov označujících jevy provázející akce jeho strůjců: zlo a zlovůle, nenávist a pomsta, perzekuce a diskriminace, teror a šikanování, uzurpace a znásilnění atd.

A kdo by byl překvapen a nevěřil, že zlovolné praktiky komunistů z let jejich největšího rozpětí, které se tak osvědčily, přežívají v myslích pohrobků totalitního režimu i po listopadu 1989, mýlil by se... Doznamenaly však zásadní proměny metod i prostředků realizace. Umně jsou kamuflovány a jejich

² Pacholek – katův pomocník (původní význam).

strůjci se skrývají za štíty demokracie, takže jsou jejich praktiky nenapadnutelné a oni sami jsou právně nepostižitelní. Na akademických postech a ve vědeckých radách fakult a univerzit ještě stále rozhodují lidé, kteří své akademické tituly získaly za zásluhy a úlitbu komunistické straně a jen s výslovným souhlasem stranických funkcionářů. Ale to už patří do líčení další, „demokraticko-kapitalistické“ etapy mé anabáze...

Literatura

Kučerová, S. (2014). Šťastná šedesátá. *Pedagogická orientace*, 24(2), 282–288.

Autor

Doc. PhDr. Vladimír Spousta, CSc., nezávislý expert
e-mail: spousta.v@email.cz

Knecht, P. (2014). *Příležitosti k rozvíjení kompetence k řešení problémů v učebnicích a ve výuce zeměpisu*. Brno: Masarykova univerzita.

Rozvíjení kompetence k řešení problémů v současnosti představuje jeden ze základních cílů vzdělávání. Na příkladu zkoumání kvality učebních úloh publikace popisuje, zda a v jaké míře výuka zeměpisu na základních školách v Česku poskytuje žákům příležitosti řešit geografické problémy. První část knihy kromě jiného syntetizuje doposud izolované teoretické a empirické poznatky pedagogiky a psychologie týkající se didaktického využití řešení problémů. Ve druhé části knihy je popsán výzkum učebních úloh v učebnicích a ve výuce zeměpisu. Výsledky výzkumu jsou následně interpretovány na pozadí soudobých úvah o kvalitě (ve) vzdělávání. Kniha má ambici oslovit nejen čtenáře se zájmem o odpovědi na stanovené výzkumné otázky, ale klade si také za cíl přispět do diskuse o aktuálním stavu geografického vzdělávání a didaktiky geografie v Česku.